

Casa rural de la Torre del Codina: característiques i usos

JAUME RAMON SOLÉ

FIGURA 1. Vista de la Torre del Codina des de llevant. (Fotografia de Jesús Vilamajó.)

RESUM

Es tracta d'una casa de turisme rural situada a cavall de les comarques de l'Urgell i la Segarra, al terme del Talladell, municipi de Tàrrega (3,5 km). La casa, del segle XVII, ha estat curosament rehabilitada i equipada amb tots els serveis; produeix energia eòlica, tèrmica, fotovoltaica i de biomassa, que li permet autoabastir-se amb un 90 % d'energies netes i renovables.

Es troba situada al bell mig d'una finca de cultiu ecològic, a una altitud de 480 m i en un entorn natural i paisatgístic privilegiat.

Història

La Torre del Codina —una edificació modèlica de l'arquitectura rural del segle XVII— va ser construïda pensant en l'explotació agrícola i ramadera de l'època. S'hi allotjaven de manera habitual els mitgers i, més esporàdicament, hi anaven els propietaris.

L'edifici s'ha reformat en diverses ocasions al llarg del temps. La darrera reforma —abans de convertir-se en allotjament rural— data de finals del segle XIX, tal com queda reflectit a les antigues portes d'entrada, amb la inscripció «D. J. CODINA 1891».

A la llinda de pedra de l'entrada hi ha una altra data important, 7 d'octubre de 1753, que és la festivitat de la Mare de Déu del Roser.

Paisatge

La Torre del Codina està situada al migdia de l'antic terme del Talladell, a 4 km del poble —dins el municipi de Tàrrega—, en una zona limítrofa amb la Segarra i en un paratge de costers.

Des de la casa es divisen unes vistes espectaculars a 360°. Al nord, els Pirineus, des del Port del Comte fins al Pirineu d'Osca; a ponent, l'extensa plana de l'Urgell; cap al sud, la serra del Tallat, i cap a llevant, els altiplans de la Segarra.

L'arquitectura rural

La Torre del Codina està catalogada com a bé patrimonial d'interès local i, per tant, es troba protegida per la normativa urbanística.

En la rehabilitació, s'ha estat molt curós a l'hora de conservar l'essència i el llenguatge de l'arquitectura rural del país, feta de pedra seca i amb maçoneria de pedra calcària.

L'entorn rural dels termes del Talladell, Verdú, Granyena i Granyanella disposa d'un patrimoni arquitectònic rural molt ric i valuós i, al seu torn, molt desconegut.

Centre d'interpretació de la vida rural

La casa disposa de cisterna, celler, quadra, corral, cups de vi i gra, forn de pa i pica per a guardar-hi l'oli. La quadra conserva les menjadores de pedra picada, els cups mantenen la seva estructura original i a la cisterna podem observar-hi els muntants del pou per a pujar l'aigua.

Centre d'interpretació d'energies alternatives

Un dels elements que caracteritza la Torre del Codina és la seva independència energètica absoluta. Gairebé tota l'energia que consumeix es genera mitjançant energies renovables (eòlica, fotovoltaica i tèrmica).

Bona part de l'aigua d'ús sanitari prové de l'aigua de pluja que es recull a la cisterna de pedra picada. La calefacció i l'aigua calenta es generen mitjançant plaques solars tèrmiques i una caldera de biomassa.

RESUMEN

Se trata de una casa de turismo rural situada entre las comarcas del Urgell y la Segarra, al término del Talladell, municipio de Tàrrega (3,5 km). La casa, del siglo XVII, ha sido cuidadosamente rehabilitada y equipada con todos los servicios; produce energía eólica, térmica, fotovoltaica y de biomasa, que le permite autoabastecerse con un 90 % de energías limpias y renovables.

Se encuentra situada en medio de una finca de cultivo ecológico, a una altitud de 480 m y en un entorno natural y paisajístico privilegiado.

Historia

La Torre del Codina —una edificación modélica de la arquitectura rural del siglo XVII— fue construida pensando en la explotación agrícola y ganadera de la época. En él se alojaban de forma habitual los medieros y, más esporádicamente, acudían los propietarios.

El edificio se ha reformado en varias ocasiones a lo largo del tiempo. La última reforma —antes de convertirse en alojamiento rural— fecha de finales del siglo XIX, tal y como queda reflejado en las antiguas puertas de entrada, con la inscripción «D. J. CODINA 1891».

En el dintel de piedra de la entrada hay otra fecha importante, 7 de octubre de 1753, festividad de la Virgen del Rosario.

Paisaje

La Torre del Codina está situada a mediodía del antiguo término del Talladell, a 4 km del pueblo —dentro del municipio de Tàrrega—, en una zona limítrofe con la Segarra y en un paraje de laderas.

Desde la casa se divisan unas vistas espectaculares a 360°. Al norte, los Pirineos, des del Port del Comte hasta el Piri-neo de Huesca; a poniente, la extensa llanura del Urgell; hacia el sud, la sierra del Tallat, y hacia levante, los altiplanos de la Segarra.

La arquitectura rural

La Torre del Codina está catalogada como bien patrimonial de interés local y, por lo tanto, se encuentra protegida por la normativa urbanística.

En la rehabilitación, se ha sido muy cuidadoso a la hora de conservar la esencia y el lenguaje de la arquitectura rural del país, hecha de piedra seca y con mampostería de piedra caliza.

El entorno rural de los términos del Talladell, Verdú, Granyena y Granyanella dispone de un patrimonio arquitectónico rural muy rico y valioso y, a su vez, muy desconocido.

Centro de interpretación de la vida rural

La casa dispone de cisterna, bodega, cuadra, corral, lagares de vino y grano, horno de pan y pica para guardar el aceite. La cuadra conserva los comederos de piedra picada, los lagares mantienen su estructura original y en la cisterna podemos contemplar los montantes del pozo para subir el agua.

Centro de interpretación de energías alternativas

Uno de los elementos característicos de la Torre del Codina es su total independencia energética. Prácticamente la totalidad de la energía que consume se genera mediante energías renovables (eólica, fotovoltaica y térmica).

Buena parte del agua de uso sanitario proviene del agua de lluvia que se recoge en la cisterna de cantería. La calefacción y el agua caliente se generan mediante placas solares térmicas y una caldera de biomasa.

ABSTRACT

La Torre del Codina is a rural tourism house located halfway between the Urgell and Segarra regions, in the municipality of Tàrrega's Talladell district (3,5 km). This 17th-century house has been carefully restored and equipped with a full range of services to make guests' stay comfortable and enjoyable. The house produces several different kinds of clean renewable energy (wind, thermal, photovoltaic and biomass) and it is 90% self-sufficient.

Located in the heart of an organic farm at an altitude of 480 m above sea level, it stands in a beautiful scenic natural setting.

History

La Torre del Codina, an excellent example of 17th-century rural architecture, was originally built for farming and livestock uses. The house accommodated sharecroppers on a regular basis, and sporadically its owners.

The building has been renovated several times over the years. The last reform – before its rehabilitation as a rural lodging – dates from the late 19th century, as may be seen from the inscription DJ CODINA 1891 on the front doors.

On the stone lintel of the entrance there is another important date: October 7, 1753, which was a Sunday and the feast of Our Lady of the Rosary.

Landscape

La Torre del Codina is located on sloping ground, 4 km south of Talladell, a small village that currently belongs to the municipality of Tàrrega, situated in an area bordering La Segarra region.

From the house one has spectacular 360° views: to the north, the Pyrenees, from Port del Comte to the Pyrenees of Huesca; to the west, the vast Urgell plain; to the south, the Tallat mountains; and to the east, the high plateaus of La Segarra.

Rural architecture

La Torre del Codina is listed as a heritage property of local interest and it is consequently protected under the respective planning regulations.

The rehabilitation has been done carefully to preserve the essence and the language of the country's very special rural architecture made of dry-stone and limestone masonry.

Rural Life Interpretation Centre

The house has a cistern, a cellar, stables, old wine and grain vats made of stone, a bread oven and an oil tank. The stable still has its old stone mangers, and the wine vats preserve its initial structure and the cistern the piping to pump up the water.

The rural environment in the municipalities of El Talladell, Verdú, Granyena and Granyanella possesses a very rich and valuable but little known heritage of rural architecture.

Alternative Energies Interpretation Centre

One of the elements that characterises La Torre del Codina is its energy self-sufficiency. Almost all its energy is generated by renewable sources (wind, photovoltaic and thermal).

Much of the sanitary water comes from rainwater collected in the stone cistern. Solar panels and a biomass boiler generate heating and hot water.

HISTÒRIA

La Torre del Codina és una edificació modèlica de l'arquitectura rural del segle XVII. Va ser construïda pensant en l'explotació agrícola i ramadera de l'època. S'hi allotjaven de manera habitual els mitgers i, més esporàdicament, hi anaven els propietaris. També allotjava en temps de la sega i la verema els segadors i veremadors.

La darrera reforma, prèvia a l'actual, data de finals del segle XIX, tal com es reflecteix a les portes de fusta de l'entrada, amb la inscripció «D. J. CODINA 1891».

A la llinda de pedra de l'entrada hi trobem la data, 7 d'octubre de 1753, que commemora la festivitat de la Mare de Déu del Roser. La parròquia de Sant Pere del Talladell té una capella dedicada a aquesta verge.

Els documents de la parròquia del Talladell esmenten l'indret l'any 1708 com a Torre de Reixachs, i l'any

1738 ja com a Torre del Codina. La família dels Reixachs aportà la Torre com a dot en el casament de la seva filla amb un Codina.

PAISATGE I ENTORN NATURAL

La Torre del Codina està situada a migdia de l'antic terme del Talladell, a 4 km del poble —actualment municipi de Tàrrega—, en una zona limítrofa amb la Segarra i en un paratge de costers. La partida de terme es coneix amb el nom de «la Putxa», i es troba vora el camí de les Garrigues que porta cap a Granyena de Segarra.

Situada a 480 m sobre el nivell del mar, la Torre del Codina s'ubica en un indret geogràfic privilegiat i de valor ornitològic, mediambiental i paisatgístic.

Des de la casa es divisen espectaculars vistes de l'entorn. Al nord, els Pirineus, des del Port del Comte fins al Pirineu d'Osca; a ponent, l'extensa plana de l'Urgell; cap al sud, la serra del Tallat, i cap a llevant, els altiplans de la Segarra.

La Torre es troba dins l'Espai Natural Protegit de Granyena, a la Segarra, de la Xarxa Natura 2000. En el seu entorn, hi podem trobar una gran diversitat de fauna i de flora pròpies de les zones estèpiques. Entre les aus protegides per la directiva de la Unió Europea hi podem trobar l'àguila marcenca, l'àguila calçada, l'arpella, l'esperver cendrós, el sisó, el torlit, el duc,

FIGURA 2. Data de l'entrada «A Octubre 7 de 1753». (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

FIGURA 3. Àguila calçada (*Hieraetus pennatus*). (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

l'enganyapastors, el gaig blau, la calàndria, la terrorola vulgar, la cogullada fosca, el cotoliu o cogullada petita, el trobat o titina, la tallareta cuallarga i l'àguila cuabarada. El teixó, la llebre i la guineu són mamífers habituals de l'entorn, així com amfibis, insectes i plantes, flors i arbres pocs comuns a la resta del país.

CARACTERÍSTIQUES DE LA CASA

La casa està constituïda bàsicament per l'edifici principal, la pleta o corral i les edificacions auxiliars. El conjunt disposa de la casa principal, la cisterna, el celler, la quadra, la pleta o corral, els dos cups de vi amb cairons ceràmics, el cup de gra, el forn de pa i la pica per a guardar-hi l'oli.

El conjunt de l'edificació de la Torre té una clara funcionalitat defensiva. La seva situació privilegiada, visible des de diversos indrets, li permetia disposar de contacte visual amb altres llocs habitats de l'entorn.

La Torre està catalogada com a bé patrimonial d'interès local i protegida per la normativa urbanística. Durant la rehabilitació, s'ha estat molt curós a conser-

FIGURA 4. Vista nord de la Torre del Codina. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

FIGURA 5. Vista de la façana des del pati interior. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

var l'essència, el llenguatge de la pedra seca i la maçoneria de pedra calcària.

L'entorn rural dels termes del Talladell, Verdú, Granyena i Granyanella disposa d'un ric patrimoni arquitectònic rural de la pedra seca, desconegut i de gran vàlua patrimonial.

Les proporcions de l'edifici principal son quadrades, de deu metres per deu metres, i una alçària de dotze metres. Es troba orientat del sud-est al nord-oest, per tal d'aconseguir un aprofitament òptim de la llum solar tot l'any.

L'entrada principal del conjunt de la Torre dona a un gran pati des d'on a mà dreta s'accedeix a la part superior dels cups on hi havia els brescats per a calci-

FIGURA 6. El celler. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

FIGURA 7. El cup del vi. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

gar el raïm amb els peus. Un dels cups disposa del moll per a descarregar les portadores de raïm i poder-les abocar al brescat. Els dos cups, fets amb cairons de terrissa, tenen una capacitat per a emmagatzemar 70.000 litres de most.

Aquests cups connecten amb el celler que ocupa la part subterrània de l'entrada principal de la casa. Al celler, hi podem veure els brocs que connectaven amb els cups per tal d'emmagatzemar el vi en tines un cop fermentat.

Des del pati s'accedeix a l'entrada principal de la casa, que té a la planta baixa l'antiga quadra, amb cabuda per a una dotzena de cavalleries o bèsties de càrrega. Podem observar les menjadores de pedra picada que, sortosament, s'han pogut conservar. També podem veure-hi restaurats un joc de collar, brida i mos de mula. La quadra s'ha habilitat com a sala de jocs de la casa rural.

Davant del pati podem veure-hi les quatre arcades del corral. Al corral s'hi tancaven el ramat de cabres i

FIGURA 8. La quadra. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

FIGURA 9. El pati vist des del corral. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

ovelles, l'aviram i alguns porcs. Des del corral es podia accedir a la part exterior de darrere la casa, on hi havia un hort tancat que ha desaparegut i del qual només restava un mur. El corral s'ha habilitat com a sala d'estar, cuina i menjador.

Sense moure'ns del pati, podem veure en tot el seu entorn la llarga canal de pedra picada que recull l'aigua de totes les teulades per portar-la cap a la cisterna. En aquells temps, com ara, l'aigua era un tresor que calia aprofitar al màxim, ja que havia d'abeurar les persones i els animals que vivien a la Torre. Avui tota l'aigua de pluja s'aprofita, i es potabilitza a la mateixa casa.

A l'esquerra del pati hi tenim el cobert o magatzem on es guardava el cereal, les olives o el farratge. Cal dir que en el subsol d'aquest cobert hi ha un cup soterrat, visitable, que deuria tenir la finalitat de sitja.

Els antics espais dels coberts s'han habilitat una part com a sala de màquines i de calefacció, i l'altra, com a zona de piscina climatitzada, bany i dutxa.

Si des de l'entrada anem cap a l'esquerra pel passadís que discorre al costat de la quadra, arribem a un espai gran on veiem els muntants del pou de la cisterna que acumula l'aigua de la pluja. A la dreta tenim l'antic forn de llenya, que s'utilitzava per a fer el pa, i que segueix en ús.

FIGURA 10. El forn de pedra. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

FIGURA 11. La Torre del Codina, 2005. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

FIGURA 12. La Torre del Codina, 2015. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

Des de l'entrada de la casa per les escales de la dreta, s'accedeix a les habitacions. Les escales són de ferro i, fora d'algun replà de pedra, hi falten els graons que van ser eliminats fa una vintena d'anys. L'habitació primera que trobem, i que està situada just al damunt de la quadra, és l'indret on feien vida els mitgers de la finca; allí hi menjaven, cuinaven i dormien. Els animals proporcionaven l'escalfor, que era fàcil de mantenir per la poca alçària del sostre.

PROJECTE, REHABILITACIÓ I USOS

El projecte arquitectònic de rehabilitació va preveure en tot moment mantenir intacte el conjunt dels volums i espais originals de la Torre del Codina. Es va treballar sempre amb l'objectiu d'adaptar l'ús de l'edifici al d'una casa de turisme rural, per la qual cosa s'havien de complir les característiques que la normativa d'activitats hoteleres requereix. També estava clar que la casa havia de disposar de les comoditats i qualitats que els estàndards hotelers exigeixen a un negoci d'aquesta tipologia.

Es va actuar en la modificació d'algunes obertures i, en qüestions estructurals, es van respectar els alçats. Tanmateix, les condicions que reclamava la normativa sectorial de turisme van entrar en contradicció amb el

que exigia el Departament de Cultura. Això va provocar una pèrdua de temps en la tramitació dels permisos.

Amb tot, gràcies a la professionalitat de l'arquitecta Maria Àngels Espar i Sala, es va aconseguir un resultat que és altament satisfactori per la perfecta combinació de tradició, modernitat i saber fer, tant estètic com arquitectònic.

SOSTENIBILITAT I MEDI AMBIENT

La casa rural de la Torre del Codina es qualifica de sostenible basant-se en la utilització dels elements següents:

- Plaques solars fotovoltaïques i acumuladors elèctrics.
- Plaques solars i acumuladors tèrmics per a la calefacció i l'aigua sanitària calenta.
- Calefacció amb combustible i caldera de biomassa.
- Generació elèctrica eòlica amb aerogenerador.
- Captació i potabilització d'aigües pluvials per a consum al bany, la cuina i les dutxes.
- Depuració d'aigües residuals, amb bassa final per a la vegetació i abeurador de fauna.
- Sistemes d'il·luminació i motors de baix consum elèctric.

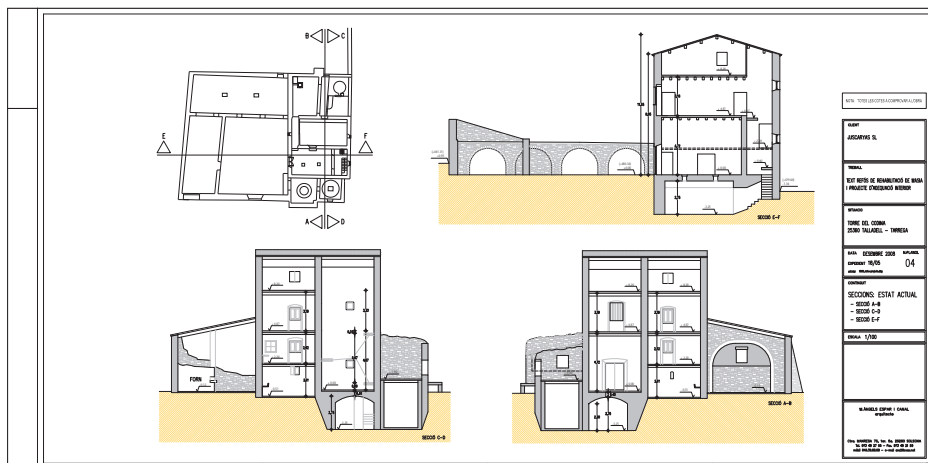

FIGURA 13. Planta en estat inicial. (Projecte de l'arquitecta M. A. Espar i Canal.)

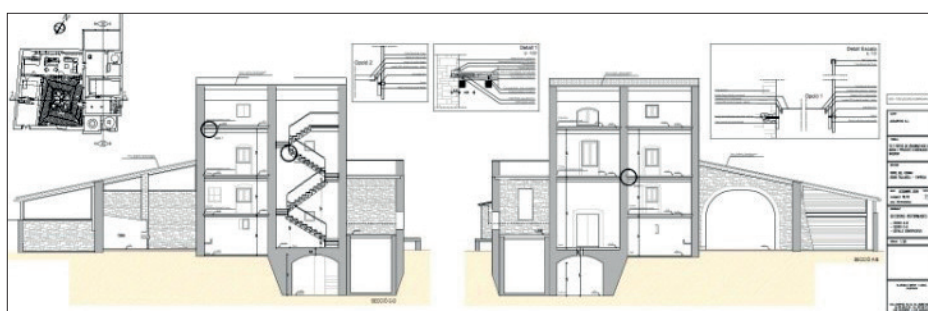

FIGURA 14. Planta en estat reformat. (Projecte de l'arquitecta M. A. Espar i Canal.)

La instal·lació elèctrica de generació i d'emmagatzematge elèctric és de:

- Generació fotovoltaica: 14.674 Wh/dia.
- Generació eòlica: 11.000 Wh/dia.
- Generador de gasoil: potència activa de 12 kW.
- Inversor-conversor de 24 V a 220 V. Capacitat màxima de 5.000 W.

El consum màxim instantani del conjunt de la casa és de 5.000 W.

La instal·lació tèrmica combinada de plaques solars tèrmiques i caldera de biomassa és la següent:

- Caldera de biomassa: combustible de pèl·lets, amb una potència calorífica de 45 kW.

- Plaques solars tèrmiques: 12 unitats, 24 m², 6 kW.

- Acumuladors d'aigua calenta: aigua calenta sanitària amb capacitat de 500 L i aigua calenta per a la calefacció amb capacitat de 1.000 L.

El sistema d'aigua potable i de depuració d'aigües residuals consta de:

- Cisterna original de la casa amb una capacitat de 40.000 L. L'aigua es depura amb un sistema de medició del pH i del clor per ions.
- Depuradora biològica per filtres del sistema Seidel: 1.760 L/dia.

FIGURA 15. Imatge aèria de la Torre del Codina. (Fotografia de Jaume Capell.)

FIGURA 16. Centre d'energies alternatives. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

FIGURA 17. Depuradora d'aigües residuals. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

FIGURA 19. Bany. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

LA CASA RURAL

L'establiment de turisme rural de la Torre del Codina té una capacitat per a quinze persones i consta de:

— Sis habitacions; tres de dobles i tres de triples amb bany i dutxa. Calefacció i aigua calenta. Televisió, ventilador i wifi a cada habitació.

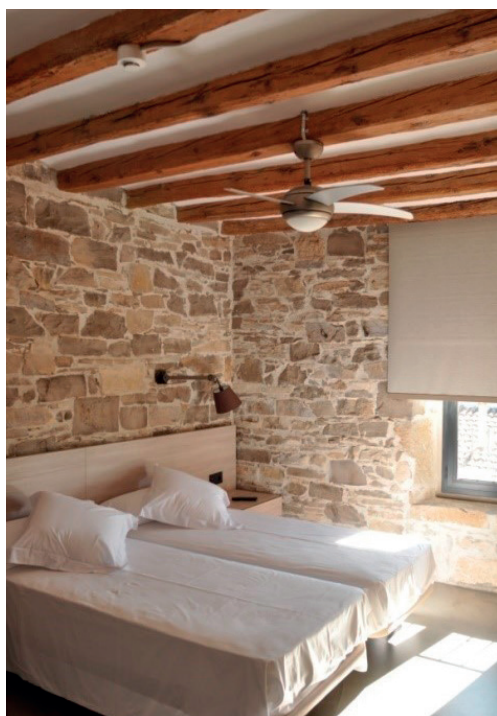

FIGURA 18. Habitació. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

— La cuina, la sala d'estar i el menjador a l'espai de la quadra de 100 m².

— Un pati interior de 120 m².

— Una sala de lleure que ocupa l'antiga quadra i fa 34 m².

— Un garatge cobert amb capacitat per a quatre vehicles.

— Una sala de màquines per a bateries, instal·lacions i la calefacció. La totalitat de l'energia consumida a la casa es genera mitjançant energies renovables (un

FIGURA 20. Pati, arcades del corral i façana de la casa. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

FIGURA 21. Sala de calderes. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

FIGURA 22. Sala de bateries. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

molí de vent, calefacció amb caldera de biomassa, plaques fotovoltaïques i energia tèrmica).

- Un balcó i terrassa amb bones vistes.
- Un forn de pa de llenya.
- Dos cellers.
- Una cisterna de pedra per a la recollida de l'aigua de la pluja.
- Un corral amb quatre arcades de pedra.
- Dos cups.
- Calefacció per terra radiant.

Els serveis de la sala d'estar, el menjador i la cuina inclouen:

- Cuina equipada amb dues neveres amb congelador, forn, microones, fogons, pica i els estris necessaris per a cuinar.

— Sala d'estar amb sofàs, butaques, llar de foc i televisor amb DVD.

- Menjador amb una taula per a dotze persones.
- Servei wifi d'Internet.

ACTIVITATS I EXPERIÈNCIES A L'ENTORN

Dins l'entorn natural de la Torre del Codina, oferim la possibilitat de realitzar un seguit d'activitats de coneixement de la natura:

- Sortides ornitològiques d'observació d'ocells.
- Organitzem caminades a la natura d'identificació d'ocells, o bé sessions d'anellament científic.
- Ruta de l'arquitectura rural de la pedra seca;

FIGURA 23. La sala d'estar, llar de foc, cuina i menjador. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

FIGURA 24. Activitat ornitològica amb Sergi Sales. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

amb marges, pletes i cabanes. Sortida al pla de les Pletes per a conèixer el patrimoni arquitectònic de la pedra seca (<http://www.latorredelcodina.com/ca/el-pla-de-les-pletes/>).

— Interpretació pedagògica de les energies alternatives a la Torre del Codina: la recollida, potabilització de l'aigua de pluja i regeneració de les aigües residuals.

— Taller de coneixement de les plantes silvestres comestibles.

PLANTEJAMENT I DEBAT DE PROBLEMÀTIQUES SOBRE ELS USOS DE LES MASIES EN L'ENTORN RURAL

La sostenibilitat ecològica i l'eficiència energètica poden impossibilitar la categorització de qualitat turística de l'establiment de turisme rural.

Les polítiques públiques no incentiven la dinàmica associativa, cívica i participativa de les cases de turisme rural.

FIGURA 25. Arquitectura rural. Pleta del Cervera al terme de Granyanella. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

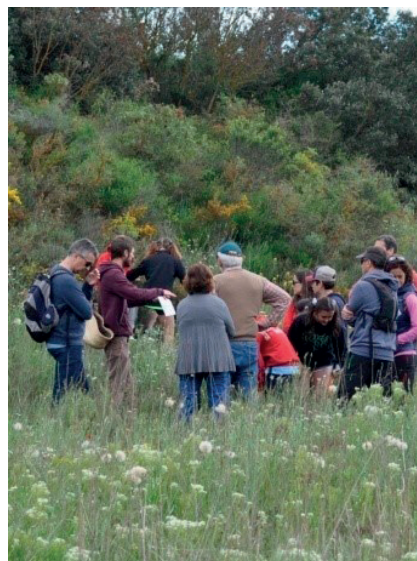

FIGURA 26. Taller de flora a la Torre del Codina amb els «Corremarges». (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)

El deteriorament del paisatge, del patrimoni rural i de l'entorn —a causa de la introducció de l'agricultura i de la ramaderia intenses, la tala d'arbrat, els herbicides i els pesticides— estan comportant la desaparició de la biodiversitat dels espais agroforestals propis de les contrades de la Segarra i de l'Urgell.

La proliferació de macrogranges amb la generació de residus, la contaminació odorífera —amb les pudors dels purins i dels fems— i la contaminació dels aqüífers són una amenaça real per al desenvolupament futur de les comarques interiors de Catalunya.

A més, no hi ha una normativa urbanística específica i ben elaborada per al sòl no urbanitzable i el seu entorn rural.

FIGURA 27. Abocament a raig de purins, amb contaminació odorífera i del sòl. (Fotografia de Jaume Ramon Solé.)